

5. Право інтелектуальної власності: Академ. курс: Підручник для студентів вищих навч. закладів / О. А. Підпригора, О. Б. Бутнік-Сіверський, В. С. Дроб'язко та ін.; За ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. -2-ге вид., переробл. та допов. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 672 с.
6. Черевко Г. В. Інтелектуальна власність: Навч. Посіб / Г. В. Черевко. – К.: Знання, 2008. – 412 с.

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

Гук Богдан Михайлович,

кандидат юридичних наук, доцент

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Європейський вибір України зумовив необхідність реформування різних сфер суспільного життя країни та запровадження інноваційної моделі розвитку, спрямованої на вирішення економічних, соціальних та інших питань. Політика європейської орієнтації України, як засіб внутрішньої трансформації суспільства, не обминула і вищу школу, в контексті реформування якої у 2014 році був прийнятий новий Закон України «Про вищу освіту» [1]. На відміну від Закону України «Про вищу освіту» 2002 року, у новому Законі містяться норми, що визначають напрями інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах, серед завдань якої є одержання конкурентоспроможних наукових і науково-прикладних результатів, застосування нових наукових, науково-технічних знань під час підготовки фахівців з вищою освітою [1, ч. 4 ст.65].

Згідно ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність», інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [2]. Із аналізу цієї норми випливає, що змістом інноваційної діяльності є, насамперед, наукові дослідження у певній сфері суспільного виробництва, результати яких можуть бути використані у виробництві при створенні нових товарів і послуг, що можуть забезпечити конкурентоспроможність національної економіки, підвищити експортний потенціал країни, гарантувати їй економічну безпеку та чільне місце в Європейському Союзі. Досягнення цих цілей, згідно з

моделлю інтенсивного розвитку, має забезпечити інноваційна діяльність [3, 28].

Реалізація інноваційної політики у вищих навчальних закладах України відіграє значну роль, оскільки саме тут сконцентрована основна частина наукових кадрів країни, навчаються майбутні професіонали національної економіки та готується нове покоління науковців, а науково-дослідна робота є обов'язковою складовою освітнього процесу. Професорсько-викладацький склад будь-якого навчального закладу III-IV рівнів акредитації має статус науково-педагогічних працівників, які мають здійснювати фундаментальні та прикладні наукові дослідження, що є одним із завдань вищого навчального закладу. Але фундаментальні та прикладні дослідження науковців вищого навчального закладу є лише одним з елементів інноваційної діяльності, яка має кілька етапів. Повний цикл інноваційної діяльності вищої школи, крім власне наукових досліджень, має охоплювати маркетингові стратегії, створення документації і дослідного зразка, технології, методики, ліцензування і сертифікацію послуг, реалізацію продукції, послуг і їх трансфер тощо [4, 177].

Такі етапи інноваційної діяльності вищого навчального закладу можна умовно поділити на внутрішню інноваційну діяльність, яка охоплює не тільки наукову діяльність професорсько-викладацького складу як суб'єктів інноваційної діяльності, але й розвиток інноваційного потенціалу закладу, його максимальне використання у створенні інноваційного продукту, максимальне використання фінансових ресурсів, виділених для наукової діяльності, моральне та матеріальне стимулювання інноваційної діяльності, створення відповідного структурного підрозділу, науково-навчальних, науково-дослідних об'єднань, єдність управління науковим та освітнім процесами тощо. Серед елементів зовнішньої інноваційної діяльності варто виокремити спрямованість на економічний, соціальний і духовний розвиток суспільства, об'єднання державного регулювання й самоврядування, формування інноваційних проектів із пріоритетних напрямків досліджень, обумовлених державною і регіональною політикою щодо інноваційного розвитку і науково-технічних досліджень, створення науково-дослідних виробничих об'єднань, інноваційних структур та інших організаційних форм кооперації, проведення повного циклу досліджень і розробок. Повний цикл наукового дослідження чи розробки повинен завершуватися отриманням кінцевого інноваційного продукту, його ідентифікацією у вигляді об'єкта інтелектуальної власності відповідно до чинного

законодавства, реалізацією цього продукту на вітчизняному та міжнародному ринку чи впровадженню його в технологічний процес.

Така багатоступенева інноваційна діяльність урегульована ч. 1 ст. 65 Закону України «Про вищу освіту», якою передбачено, зокрема, об'єднання наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, що є невід'ємною складовою освітньої діяльності і провадиться з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності в системі вищої освіти, а її провадження є обов'язком кожного університету, академії, інституту [1]. Серед основних напрямів інтеграції наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності законодавець окремо виділяє впровадження спільно створених інноваційних продуктів у виробництво, інші галузі економіки тощо [1, ч. 2 ст. 66]. Відповідно до цього можна дійти висновку, що процес інноваційної діяльності містить елементи виникнення ідеї наукового дослідження чи науково-технічного винаходу, його дослідження чи розробку, доведення його до практичного використання у виробництві та отримання відповідного економічного ефекту.

У процесі здійснення інноваційної діяльності у кожному окремо взятому вищому навчальному закладі виникають інноваційні правовідносини, які у свою чергу можна поділити на наукові та науково-технічні, організаційно-правові, інноваційно-економічні, інноваційно-управлінські відносини. Учасниками цих відносин є творці певного інноваційного продукту, тобто ті науковці, які своєю творчою працею створюють певний інтелектуальний продукт. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про інноваційну діяльність» такі учасники інноваційних процесів мають статус суб'єкта інноваційної діяльності, і ними можуть бути юридичні і фізичні особи. З цього випливає, що творці певного інноваційного продукту є безпосередніми суб'єктами інноваційної діяльності, а вищий навчальний заклад, який вступає у зовнішні відносини з іншими установами, організаціями, підприємствами, в яких запроваджується інноваційний продукт, також є суб'єктом інноваційних правовідносин.

У відносинах інноваційної діяльності, може бути такий спеціальний суб'єкт, який не бере безпосередньої участі в процесі створення інноваційного продукту, але він виконує спеціальні організаційно-розпорядчі функції в інноваційній діяльності. Таким спеціальним суб'єктом є, як правило, керівник вищого навчального закладу або один із його заступників, якому керівник, відповідно до чинного законодавства про вищу освіту, може делегувати частину своїх повноважень, у тому числі в сфері інноваційної діяльності. Сферою

управлінського впливу таких керівників, тобто об'єктами управління виступають, з одного боку інноваційна діяльність, а з іншого – усі працівники вищого навчального закладу, які займаються науковими дослідженнями і створюють відповідний інноваційний продукт. Таким чином, керівник вищого навчального закладу або уповноважена ним особа вступає в інноваційно-управлінські відносини насамперед з працівниками, які створюють інноваційний продукт, а також із іншими суб'єктами, у тому числі зовнішніми, які займаються інноваційною діяльністю, зокрема впровадженням наукових досягнень у виробничий процес.

Сутність інноваційної політики слід розглядати через призму обґрунтування системи управління інноваційними процесами, визначення критеріїв їх оцінки, поведінку наукового персоналу, його рішень і здатності до творчої роботи, вибору і реалізації напрямів розвитку. З огляду на це, управління інноваційною діяльністю повинно здійснюватися, з одного боку, з огляду на потенційні можливості інновації у формуванні конкурентних переваг, а з іншого – на інвестиційні можливості держави чи підприємств-партнерів, зацікавлених у придбанні чи впровадженні інноваційного продукту.

Зважаючи на те, що новий Закон України «Про вищу освіту» значно розширив повноваження вищих навчальних закладів, заснованих на принципах їх автономії, керівнику належить широке коло повноважень щодо управління інноваційною діяльністю, посилення співпраці з установами, організаціями та підприємствами різної форми власності для поєднання науки із виробництвом з метою створення високотехнологічного інтелектуального продукту для інноваційного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Амоша О. І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / О. І. Амоша // Економіст. – 2008. – № 6. – С. 28-34.
4. Стрільковська, Н. П. Інноваційний проект як форма реалізації інноваційної політики вищого навчального закладу [Текст] // Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. – К.: Політехніка, 2009. – № 1 (25). – С. 176-181.